

Kútásás

Alcím akár az is lehetne: Ars poétika helyett, mert ha efelől érdeklődnek, az alábbi történettel szoktam válaszolni.

— Na, fiúk, gyertek — mondta apánk —, jólaktatok, pihentetek, most aztán gyertek. Elkezdjük.

Elindult. Mi, a négy fiú, utána, libasorban. En mentem a sor végén, mert én voltam a legkisebbik, és tudtam a rendet. Mind-egyikünk kezében szerszám, kinél ásó, kinél lapát, nekem ebből is a legkisebb jutott: háborúból hazamentett gyalogsági ásó, amivel a katonák a fronton, tűzvonalban beásták magukat a földbe. A legutóbbi háborúban már nem használtuk, kiment a divatból, de célszerűsége vitathatatlan. Apám a tanyaudvar felső végébe vezényelt bennünket, ezt szó szerint is kell érteni, mert ezen az enyhe emelkedésű partoldalon jelölte ki a leendő kút helyét. Volt már ugyan egy szűk, félig betömődött régi kút a tanyaudvar aljában, annak vize azonban ihatatlan volt, iszapos is, bűdös is, és ronda zöld békák pislogtak ránk, ha beletekintettünk. Sárcsináláshoz még jó volt a vize, mert sárból, lóval alaposan kitapostatott szalmás sárból raktuk fel házunk falát — de inni nem. Új kút kell ásnunk, ez már rég eldöntődött, s az ideje is elérkezett, mert ősz van, a víz árja ilyenkor mélyen húzódik, kútát össze kell ásni. Ebből a célból vonultunk az udvar felső, partosabb végébe, leghátul én, a gyalogsági ásóval. Apám kezében nem volt szerszám, ő a munka menetét irányította. Valami botot vagy lécdarabot csüngetve vezérelt bennünket.

Nem sokáig tétovázott, hiszen jó régen kijelölte már a kút pontos helyét, apró cövek jelezte, hol lesz a kút közepe. A kis cövekre négy méternyi madzagot kötött, a madzag végét a magával hozott botra tekerte, kifeszítette, a cöveket körüljárva, a homokba kört karcolt.

— Na fiúk — mondta —, ebből a körből először is kihányjátok a földet, majd én szólok, hogy milyen mélyre ássatok.

A nagyobb fiúk nekiláttak, persze én is, a magam egyszerű és háborút járt szerszámmal, de az én munkálkodásom inkább csak lábatlankodásnak volt nevezhető, az általános szorgalomtól mégsem vonhattam ki magamat. Bár igen keveset, valamit ért az én munkám is azért. A nagyobb fiúk persze annál hasznosabban ástak, dobálták ki a földet a megjelölt körből, szerencsére homokban dolgoztak, nem volt az olyan nehéz, ahogyan elképzelnénk, bár köszönöm én szépen valami nyolc méter

átmérőjű körből jó másfél méternyit kidobálni, nem csekély dolog, próbálja meg bárki, akár homokban is! „Messzire hányjátok, minél messzebbre — irányított az egyre mélyülő gödör partjáról bennünket apám —, nehogy visszaperegjen.”

Amikor úgy másfél méterre lehaladtunk — én már ki sem látszottam a gödörből — megállította a munkát. Leguggolt a gödör szélére.

— Eddig megvolnánk. Most te, Bandi — utasította legidősebb bátyámat —, az ásód élével kijelölj egy kisebb kört, de szabályosat ám — s mutogatta, mekkora legyen az a kör. Ahá, most értettem meg, hogyan is megy a kútásás tulajdonképpen. A kisebbik körből is kidobáljuk a földet, méghozzá a felső, a már kiásott gödör peremére, így haladunk óvatosan, okosan, minél kisebb köröket vájva, lefelé a vízhez.

Ez a munka már valamivel nehezebb volt, a hely szűkebb, a homok nehezebb — tömöttebb és nedvesebb —, de azért könnyen munkálható. A szerszámyelek munka közben össze-össze kopantak, de testvéreim nem adtak rá sokat, megértették, hogy szűkebb helyen nehezebb kikerülni a kocódásokat. Engem persze a gödörnek mindig arra az oldalára küldtek, ahol bántódás nélkül meghúzhattam magam, és nem voltam láb alatt. A munkát azonban én sem hagytam abba, de minél mélyebbre haladtunk, az én rövid nyelvű szerszámmal bizony nehezen tudtam a felső gödörbe feldobálni a terhet. Valamelyik bátyám meg is jegyezte: jobban tennéd, ha abbahagynád, mert csak kárt csinál, mind a mi nyakunkba hánnyod a homokot. „Miért? — kérdeztem sértődötten. — Nem is igaz, pont oda hánnyom, ahova kell.” Hagyjátok a kicsit, ő is hadd dolgozzon, hiszen ő is iszik majd ennek a kútnak a vizéből — védelmeztem apám.

Nem mondhatom, hogy nem tetszett ez a munka: sohasem csináltam ilyet, s másokat sem láttam, hogy kútát ástak volna. Idelent már jó hűvös volt a föld, meztelen talpamat borzongósan csiklandozta a hűvös, puha mélység. Ebben a szűkebb körben is lehaladtunk vagy másfél métert, amikor apám leállított bennünket. Feltekintettem: a gödör fölé öreg akácfa messzire kinyúló ága rajzolt zöldleveles mintát, és izgalmasan messze magasba ugrott az ég kékje. Én még ilyen mélyen a föld belsejébe sohasem

jutottam, mit mondjak: én már innen magamtól talán még kimászni sem tudnék. Apám a két idősebb bátyámat kiszóllította a gödörből. Ez a kimászás is! Apám úgy rendelkezett: a legnagyobb pofájú ásót bele kell nyomni vízszintes tartással a gödör oldalába, amennyire csak lehet, mintegy lépcső gyanánt. Az ásó nyelének a végét eleinte hárnan, majd később ketten tartottuk, hogy a nyelet lépcsőként használva a másik kettő kimáshasson a gödörből. Megértettem: így kell a gödörből kimászni, ha azt akarja az ember, hogy ne roppanjon be a gödör meredek oldala.

Ók odakint mit csináltak, mit nem, csak annyi a lényeg, hogy akácgerendákból összerótt szerkezettel tértek vissza. Mi ketten odalent lekuporodtunk a gödör aljába, fel-feltekintettünk, nyúlásokat köpködtünk, ahogy a munkában megfáradt nagyoktól látni szoktuk. Odafent nem akármi munka folyt. Úgy képzeljük el, hogy három akácgerendából három lábú, kúpos állványt meresztettek, élesen pattogós vezényszavak kíséretében a gödör fölé. Láttam én az udvaron, az eperfa alatt ezt a jól előre jól összedrótzott szerkezetet, de nem sokat töprengtem, mi célra készült, a játszással törődtem. Most értettem meg: az állvány csúcsáról csiga csüngött, a csigán átvetve kótél, a kótél végén vödör kolompol. Kezd a dolog komolyra fordulni! Kitekert nyakkal fölneve csodálтам ügyességüket, ahogy hárman, előre tudva munkájuk célját, a szerkezet három lábát szétnyitot-

ták, a felső gödör peremére felállították, ám mégis az volt a legnevezetesebb, amikor kipróbálták. A csigáról csüngő vödör pontosan a gödör közepére ereszkedett. Mi ketten a gödör falához lapultunk — puhán libbenő — huppant-zörrent lábunk elé a vödör.

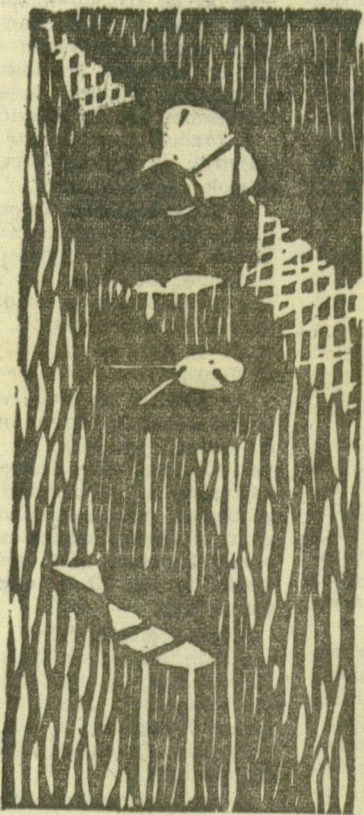
— Nem kéne a kicsit kihúzni? — kérdezte rám célozva odafent apámtól a legidősebb bátyám. Feltett talán, vagy úgy találta; a még szűkebb gödörben még inkább láb alatt leszek. Tetszett volna nekem is, beleülni a vödörbe, s lábammal kalimpálva felcsikorogni a kúp csúcsára, onnan meg valahogyan kilendülni a gödör napfényes partjára, de nem tudtam eldönteni, nem lenne-e izgalmasabb, ittmaradni a hűvös mélységben. Apám döntött:

— Nem. A kicsi még nem jön fel. Te fogsz fennmaradni, hogy a kötelet kezeljük. Húzzuk.

Így aztán hárman maradtunk a gödörben. Mondani sem kell talán, hogy még szűkebb kört vezényelt fentről apánk, ezután ebben a harmadik körben haladtunk majd lefelé az ásással. Ahá! — így kell tehát kutat ásni! De aztán kiderült, mégsem pontosan így, mert apám úgy döntött, a kicsit, vagyis engem nem kell munkára fogni, én csak álljak meg ennek a legmélyebb gödörnek a felső peremén, és ne csináljak semmit. De akkor meg miért hagynak idelent? Nem bántam. Lekuporogtam, kis ásómat a térdem közé szorítottam, s néztem, hogyan dolgozik a másik kettő. Hát bizony, nehezen. Ez a gödör már annyira beszűkült, hogy alig férték egymástól, s a kihányt földnek is kevés volt a hely, de azért ástak szorgalmasan. Néhány ásóymnyi haladás után arra figyeltem fel — kissé megborzongott a hátam: — sárosan cuppogott talpuk alatt a föld. Elértük a vizet! Ha az ásást abbahagynák, ebben a mélységben már jócskán össze-szivárogná a víz. Odafent apám nagyot rikkantott, talán buzdítással is, meg a jó munka dicséretéért is: „Ebből fiúk, már kút lesz, nem rókalyuk, a betyár hétszázát.”

S lám, e biztatásra a munka üteme meggyorsult, a két fiú szaporán dobálta felfelé a sáros, cuppogós sarat, mire apám úgy intézkedett, hogy egy percre le kell állni, mert leengedik a vödört. Ezután már a vödörbe kell a sarat berakni, mert ha kidobálják, a víz visszacsorog, sőt lemossa, leroggyantja a gödör falát is. Ez történt. „Na, még egy ásóymot!” — kiáltotta apám, mire a két fiú szusszanás nélkül rakta tele a vödört, odafent ketten megragadták a kótél végét, csikorogva röppent fel a vödör, ott kiborították, már ereszkedett is vissza. „Gyorsan, gyorsan — kiabált apám —, nagyon jön a víz!” Ebben igaza volt, a két fiú már bokáig zavaros, szürkés latyakban dolgozott. Én csak néztem.

Abból, ami ezután történt, nem sokat értettem. Ók tudták azonban, mikor, mi következik. Még ástak egy ásóymnyit, akkor

TÓTH RÓZSA

Hajnal

Rákai Sándor papucsos

Góts Jenő kosárfonó

Bogdán Márton szitakötő